

ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 378.147:004

DOI: 10.12958/2227-2747-2022-2(180)-70-81

Ткачова Наталія Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна
tkachna2015@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1892-9200>

Ткачов Артем Сергійович,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна
tkachas2016@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4488-1466>

Собченко Тетяна Миколаївна,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна
sobchenkotetyana79@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9213-5556>

Для цитування: Ткачова Н. О., Ткачов А. С., Собченко Т. М. Формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів засобами педагогічних дисциплін. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 2 (180). С. 70–81. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-70-81](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-70-81)

References (стандарт APA): Tkachova, N. O., Tkachov, A. S., & Sobchenko, T. M. (2022). Formuvannia infomediinoi hramotnosti maibutnix uchyteliv zasobamy pedahohichnykh dystsyplin [Formation of Media and Information Literacy of Future Teachers by Means of Pedagogical Disciplines]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2 (180), 70–81. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-70-81](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-70-81) [in Ukrainian].

Постановка проблеми. На сучасному етапі активного розвитку інформаційних та медійних технологій інформація перетворилася на стратегічний ресурс для подальшого розвитку суспільства, надавши його членам небачені раніше можливості доступу до її широких масивів. Водночас зауважимо, що наявна інформація має різноманітний та суперечливий характер, а це значно ускладнює роботу з нею, створює передумови для маніпулювання людською свідомістю та поведінкою, спричиняє появу численних проблем і ризиків.

У такій ситуації можливість повноцінної самореалізації членів суспільства та взагалі забезпечення їхньої персональної безпеки значною мірою зумовлено сформованістю в кожній особистості грамотності в широкому її контексті, що передбачає високий рівень обізнаності в різних галузях: інформаційній, медійній, комп'ютерній, цифровій, технологічній, кібербезпеки тощо. Своєю чергою, це вимагає організації процесу навчання здобувачів освіти в такий спосіб, щоб вони навчалися грамотно працювати з різноманітними інформаційними ресурсами, добре орієнтувалися в сучасному інформаційному й медійному просторі та були здатними дотримуватися принципово нових вимог до спілкування, діяльності й поведінки в умовах сучасних реалій. Відображенням указаних запитів суспільства стало введення в науковий обіг поняття «медійно-інформаційна грамотність» («media and information literacy») (MIL), що в українському освітньо-науковому просторі звичайно застосовується в скороченому вигляді як «інфомедійна грамотність».

Відзначимо, що цю дефініцію було вперше використано в документах ЮНЕСКО, причому її поява засвідчила важливу віху у вивченні процесів форму-

вання в молоді інформаційної грамотності й медійної грамотності, які раніше досліджувалися як автономні феномени. Так, принципи медіаграмотності було сформульовано в Грюнвальдській декларації ЮНЕСКО (1982 р.), де наголошено на необхідності здійснення медіаосвіти, а також визначено роль педагогів, батьків та фахівців у галузі СМІ в підвищенні її якості, зокрема вони мали чітко усвідомити власну відповідальність за формування в дітей та молоді медійної грамотності та зробити свій вагомий внесок у реалізацію цього процесу (Grunwald declaration on media education, 1982).

У 2005 р. в Олександрійській декларації ЮНЕСКО було сформульовано важливі теоретичні положення про суть інформаційної грамотності, основою якої є вміння людей чітко виявляти власні інформаційні потреби, ставити відповідні питання й шукати відповіді на них, відбирати, оцінювати та переробляти різного виду інформацію. Зауважимо, що в указаному документі основними категоріями сучасного інформаційного суспільства й одночасно його своєрідними «маяками» визначено поняття «інформаційна грамотність» та «освіта протягом усього життя». Перше з цих понять було визначено як «засіб забезпечення можливості для людей ефективно знаходити, оцінювати, використовувати та створювати інформацію в усіх сферах життя для досягнення особистих, громадських, професійних та освітніх цілей» (Beacons of the Information Society, 2005).

У зв'язку з наявністю тісного зв'язку між медіаграмотністю та інформаційною грамотністю у 2007 р. ЮНЕСКО було прийнято рішення про доцільність об'єднання цих двох термінів в одне поняття. Поступово дефініцію «media and information literacy» почали використовувати не тільки в англійській,

але й у відповідному перекладі в українськомовній науковій літературі.

Як констатовано в сучасній науковій думці, сьогодні інфомедійна грамотність набула для людей статусу життєво необхідної «м'якої навички», від сформованості якої значної мірою залежить успішність їхньої життєдіяльності в інформаційному суспільстві, здатність до самовизначення й розвитку. У світлі цього проблема набуває особливої актуальності.

Аналіз актуальних досліджень. Інфомедійна грамотність як науковий феномен знаходиться в останні роки в центрі уваги багатьох учених. Так, загальнотеоретичні засади формування інфомедійної грамотності в членів суспільства, розкриття її зв'язку з поняттями медійної грамотності та інформаційної грамотності репрезентовано в наукових працях В. Бикова, М. Жалдака, М. Осюхіної, О. Семенов, О. Черноус та ін.

Шляхи формування інфомедійної грамотності в здобувачів середньої та вищої освіти обґрунтовано в наукових доробках О. Горо-децької, Н. Грони, М. Друшляк, В. Іванова, М. Коротатника, О. Кучерук, Н. Пономаренко та ін.

Можливості медіаосвіти у формуванні вказаного виду грамотності в молоді розкрито в дослідженнях Є. Архіпової, Д. Бачинського, О. Волошенюк, Л. Кульчинської, Л. Найдьоновой, Г. Онкович, І. Смекаліна та ін.

Аналіз вітчизняного й закордонного досвіду формування інфомедійної грамотності в дітей та молоді представлено в публікаціях таких учених, як У. Вагнер, Г. Головченко, Н. Дашенко, С. Енрікес, М. Куропатник, Дж. Рогодо, К. Тайнер, Б. Шорб, Ю. Ярославцева та ін. Питання забезпечення інформаційної безпеки здобувачів освіти розкрито в наукових працях С. Доценко, М. Коваль, Н. Ничкало, Т. Ткачука та ін.

Наукові доробки вказаних учених стали вагомим внеском у дослідження проблеми інфомедійної грамотності членів суспільства. Ученими переконливо доведено, що в сучасному інформаційному суспільстві, підґрунтя якого становлять виробництво і споживання інформації, інфомедійну грамотність особистості слід розвивати ще зі шкільної лави. Це дозволить, з одного боку, забезпечити підготовку дитини до активної й успішної життєдіяльності в динамічно змінному інформаційному суспільстві в дорослому віці, а з іншого – допомогти їй уникнути багатьох сучасних загроз незахищеного інформаційного простору. Необхідною передумовою успішності процесу формування інфомедійної грамотності учнів є сформованість цієї грамотності в самих шкільних педагогів. Проте результати аналізу наукової літератури та власного досвіду викладацької діяльності засвідчують недостатній рівень теоретичної та практичної розробленості зазначеної проблеми, що зумовило вибір теми публікації.

Мета статті – визначити сутність інфомедійної грамотності майбутніх учителів та репрезентувати авторський досвід її формування в педагогічному університеті.

Методологія та методи дослідження. Концептуальну основу дослідження становлять положення системного, компетентнісного, інформаційного, герменевтичного й ресурсного методологічних підходів, а також теоретичні положення науковців (Н. Грона, М. Друшляк, О. Семенов, О. Семеніхіна та ін.) про необхідність формування інфомедійної грамотності молоді, що є необхідною передумовою успішності їхньої життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

У процесі здійснення наукового пошуку використано такі методи: теоретичні – аналіз, систематизація, інтерпре-

тація сучасної наукової літератури й нормативних документів для визначення теоретичних засад дослідження, з'ясування сучасного стану розробленості порушеної проблеми, визначення авторської позиції щодо неї; синтез, узагальнення для обґрунтування теоретичних положень та формулювання висновків за результатами наукової розвідки; емпіричні – психолого-педагогічне спостереження, інтерв'ювання, анкетування, експертне оцінювання для виявлення динаміки в рівнях сформованості інфомедійної грамотності здобувачів вищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу.

Вивчення порушеної проблеми передбачає чітке визначення самого поняття «інфомедійна грамотність». Так, у 2011 р. у розробленій під егідою ЮНЕСКО програми навчання педагогів з формування цієї грамотності в учнів було запропоновано сучасне розуміння поняття «інфомедійна грамотність» як результату системної інтеграції феноменів медіаграмотності та інформаційної грамотності». Як зазначено в цьому документі, інформаційна грамотність суб'єкта засвідчує сформованість у нього здатності обирати, оцінювати, використовувати й поширювати представлену в різних формах інформацію. Медійна грамотність акцентує увагу на спроможності особистості розуміти функції сучасних медіа, здійснювати ефективну взаємодію з ними в інтересах власного самовираження й самореалізації. На підставі викладеного було визначено, що інфомедійна грамотність – це комбінований набір компетентностей (знань, навичок і відносин), необхідних сучасним членам суспільства для життя й роботи, зокрема для ефективного й безпечного використання медіа, усвідомленого вибору та розуміння характеру медіаконтенту (Wilson, Grizzle, Tuazon, Akyempong, Cheung, 2011).

Як встановлено в дослідженні, феномен інфомедійної грамотності традиційно знаходиться в центрі уваги IFLA (International Federation of Library Associations – Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ), яка сьогодні є достатньо авторитетною організацією, об'єднуючи у своїх рядах більше 1700 членів з понад 150 країн світу. Як зазначено в підготовлених цією організацією документах, інфомедійна грамотність – це комплексна якість людини, що інтегрує сукупність знань, ставлень та навичок, необхідних для пошуку в різних життєвих ситуаціях відповідей на такі питання: Що треба знати? Коли й яка саме інформація потрібна людині? Де й як можна отримати цю інформацію? Як її критично оцінювати та систематизувати? Як знайдену інформацію можна використовувати на практиці з дотриманням норм моралі? У світлі викладеного визначено, що інфомедійну грамотність можна також тлумачити як здатність людини своєчасно виявляти, коли їй потрібна певна інформація, як і де її знайти, як оцінювати й ефективно використовувати на практиці (IFLA Media and Information Literacy Recommendations, 2011).

У вітчизняній науковій літературі під поняттям «інфомедійна грамотність» розуміють:

- уміння людини на основі прояву критичного мислення правильно сприймати та створювати медіапродукти, спираючись на аналіз й оцінку опрацьованих медіатекстів відповідно до контексту функціонування медіа, а також використаних кодових і репрезентаційних систем (Курмишева, 2021, с. 316; Турко, 2021, с. 384);
- синтез і результат засвоєння основних освітніх компонентів, що забезпечують формування в суб'єктів навчання навичок працювати з різними видами ін-

формації та використовувати різноманітні види медіа в освітньому процесі та взагалі для задоволення індивідуальних потреб особистості (Слижук, 2022, с. 194);

- особистісне утворення, що інтегрує такі компоненти: медіаграмотність, інформаційну грамотність, соціальну толерантність, критичне мислення, інноваційність, візуальну грамотність, креативність, цифрову безпеку, фактчекінг, а також стійкість людини щодо впливу медіа на її емоції (Кучерук, 2020, с. 10);

- комплексний результат формування навичок аналізу інформації й розвитку критичного мислення індивіда щодо сприйняття медіатекстів, що забезпечують його самостійність і незалежність від наявних стереотипів, дозволяють протистояти маніпулятивному впливу медіа на свідомість, а також зберегти спроможність у будь-якій ситуації залишатися високоморальною, духовною й культурною особистістю (Городецька, 2019, с. 420).

У науковій літературі також відзначено, що інфомедійну грамотність можна сприймати як ключову компетентність, яка проявляється насамперед у сукупності таких ознаках критичного мислення:

- допитливість та прагнення робити висновки про певний об'єкт тільки на основі збору всіх важливих даних про нього та їх глибокого аналізу;

- постійне занурення в процес дослідження, здійснення всіх дій тільки на основі результатів аналізу й оцінки отриманої інформації;

- базове скептичне ставлення до будь-якої нової інформації, відсутність довіри до інформації без наведення відповідних доказів її істинності;

- цінування переконливих аргументів, здатність розрізняти об'єктивні факти й особисті думки автора тексту чи промови;

- демонстрація гнучкості й неупередженості у своїх судженнях, готовність

змінити свої висновки щодо обраного об'єкта в разі появи інших фактичних даних (Водолазська, Курмишева, Устименко, 2021, с. 5).

За висновками О. Семеног, інфомедійна грамотність людини включає такі складники:

- сформоване критичне мислення (спроможність критично оцінювати медіаконтекст і виявляти його маніпулятивний підтекст; аналізувати й оцінювати медійні повідомлення, відрізнити об'єктивні факти від суб'єктивних суджень, виявляти фейки);

- навички дотримання норм інформаційної етики, толерантність (уміння ставити запитання, етично спілкуватися, пояснювати лексеми, наведені в токсичних масмедіа);

- інфомедійні вміння (уміння тлумачити текст інтерв'ю, репортажу чи промови; працювати з наведеними фактами й аргументами; аналізувати представлені фото, інфографіку, постери; аргументовано пояснювати власне бачення сприйнятої інформації; створювати медіатексти різних жанрів з дотриманням таких важливих комунікативних якостей мовлення, як логічність, точність і коректність (Семеног, 2021, с. 334).

З урахуванням різних поглядів учених у дослідженні визначено: **інфомедійна грамотність** – це особистісне утворення, що інтегрує сукупність знань, умінь, навичок, установок, необхідних людині для забезпечення оперативного доступу до потрібних інформаційних ресурсів, здійснення аналізу, критичного оцінювання, інтерпретування, використання, поширення та створення інформації й медійних продуктів з використанням сучасних засобів та інструментів, даючи людині змогу виступати в ролі споживача та творця інформаційних повідомлень. Сформованість у членів суспільства

інфомедійної грамотності дозволяє їм максимально повно використовувати можливості сучасних інформаційно-комунікативних, цифрових та медійних технологій, забезпечувати власну інформаційну безпеку та мінімізувати негативні наслідки технологізації всіх сфер життя.

Вірогідно, що питання формування в здобувачів вищої педагогічної освіти інфомедійної грамотності набуває сьогодні особливої актуальності, адже вони в майбутньому мають забезпечувати не тільки засвоєння учнями змісту шкільної освіти, але й їхнє становлення як інформаційно й медійно грамотних особистостей та як гідних громадян. У процесі наукового пошуку визначено, що інфомедійна грамотність майбутніх учителів включає:

- усвідомлені інформаційні й медійні потреби, прагнення до їх реалізації;
- знання про інформацію, сучасні інформаційно-комунікативні й цифрові технології, масмедіа та кіберпростір;
- уміння обирати, критично аналізувати й інтерпретувати різного виду інформаційні та медійні ресурси;
- уміння працювати в електронному середовищі, використовувати інформаційно-комунікативні й цифрові технології в роботі з комп'ютером, гаджетами, девайсами та іншими сучасними технічними пристроями;
- навички захисту персональної інформації, здійснення безпечної поведінки в комунікації з іншими людьми та протидії стереотипам, дискримінації людей за будь-якою ознакою, уникнення шкідливих контактів, зокрема у віртуальному просторі;
- уміння обирати, аналізувати та створювати різного виду текстові, візуальні та іншого виду інформаційні джерела, а також медіапродукти;
- уміння ідентифікувати прояви пропаганди й маніпуляції (боти, фейки,

тролі, токсичний медіаконтекст) та протидіяти їм, застосовувати технології фактчекінгу, демонструвати стійкість до негативних впливів з боку медіа;

- уміння бути активним комунікатором і громадянином на основі соціально корисного використання інформаційних та медійних ресурсів;

- професійно-педагогічні вміння, необхідні вчителю для формування інфомедійної грамотності школярів.

З урахуванням викладеного вище в процесі викладання педагогічних дисциплін у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди значну увагу авторів статті приділено формуванню інфомедійної грамотності майбутніх учителів. Проведена експериментальна робота з цієї проблеми охоплювала вивчення ними таких навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка», «Педагогіка» (включає 4 модулі: «Інноваційна педагогіка», «Кібербезпека», «Медіаосвіта», «Академічна доброчесність»), а також позааудиторну навчально-пізнавальну роботу здобувачів вищої педагогічної освіти.

Так, для формування в майбутніх учителів знань, що входять до складу інфомедійної культури, на різного типу лекціях (проблемні лекції, лекції-візуалізації, бінарні лекції, лекції-конференції тощо) з указаних дисциплін докладно висвітлювалися суть та склад цього феномену. Крім того, на семінарських та практичних заняттях учасники освітнього процесу робили доповіді з мультимедійними презентаціями на відповідні теми: «Інфомедійна грамотність як важливий складник професійної компетентності вчителя», «Інформаційна та медійна етика», «Права й обов'язки людини в сучасному інформаційному й медійному просторах» тощо.

У процесі формування в освітян указаних знань широко застосовувалися методи проблемного й інтерактивного навчання, наприклад, учасників освітнього процесу залучали до участі в мозкових штурмах та дискусіях типу «buzz-group» у форматі онлайн, вебквестах, вебінарах («Медіаграмотність: соціальні мережі в розвитку і саморозвитку вчителя», «Основні принципи медіаграмотності – важливої компетентності сучасного вчителя»), а також до вивчення онлайн-курсів («Медіаграмотність для освітян», «Академічна доброчесність» тощо). Здобувачі вищої педагогічної освіти також самостійно опрацьовували представлені в мережі «Інтернет» матеріали з окресленої проблеми, наприклад інформацію, представлену в:

- циклі мультфільмів «Чому медіа грамотність важлива» (<https://www.youtube.com/watch?v=GIn4GXkqKps>),

- мультфільмах «Як тобою маніюють?» (https://www.youtube.com/watch?v=M0q4_qXdCQk) і «Безпека в Інтернеті» (<https://www.youtube.com/watch?v=K3igjW4wU1kЮ>),

- навчальних відеофільмах «Як перевіряти інформацію? Покрокова інструкція» (<https://www.youtube.com/watch?v=4dS275ZIY7k>), «Як протидіяти маніпуляції?» (<https://www.youtube.com/watch?v=vrKYfOQYAgw>),

- просвітницьких відеороликах, наведених на ютуб-каналі «Ти Медіа» (<https://www.youtube.com/channel/UCyIUFM8ZifNFQoHUKck4Hw>).

Своїми враженнями від перегляду зазначених матеріалів учасники освітнього процесу могли ділитися на віртуальній стіні, створеній у мультимедійній ресурсній системі Padlet. У роботі зі здобувачами в нагоді також стали матеріали, пред-

ставлені на порталі «Медіаосвіта і медіаграмотність» (<http://medialiteracy.org.ua/pro-proekt/istoriya-proektu>), створеного у 2013 р. на базі онлайн-бібліотеки з медіаосвіти Міжнародного благодійного фонду «Академія української преси».

Для забезпечення оволодіння вміннями та навичками, що входять до складу інфомедійної компетентності, майбутні вчителі залучалися до виконання спеціальних проблемних завдань та інтерактивних вправ, участі в онлайн-тренінгах, вікторинах, майстер-класах, іграх тощо, наприклад, високий педагогічний ефект мали для студентів наведені в мережі «Інтернет» ігри з медіаграмотності «Медіазнайко» (<https://medialiteracy.org.ua/onlajn-gramediaznajko>), «Пригода Літератуса» (<https://media.am/literatus/#uk>) тощо.

Учасники освітнього процесу також працювали з мультимедійним онлайн-посібником «МедіаДрайвер», що містить не тільки важливу інформацію масмедіа, але й відео, інфографіку, мультфільми, онлайн-тести в ігровій формі та іншу важливу інформацію. Зокрема опрацювання змісту цього посібника допомагає людині навчитися виявляти фейки й медіаконтент маніпуляційного характеру, а головне – протистояти їх негативному впливу. Указаний посібник узагалі розрахований на школярів підліткового віку, проте він є корисним і для майбутніх педагогів, які зможуть у подальшому використовувати наведену в ньому теоретичну інформацію та практичні вправи у своїй професійній діяльності.

Відзначимо, що учасники не тільки виконували рекомендації викладачів під час виконання того чи того завдання, але й брали участь у самостійному створенні медіаконтенту, вікторин, кросвордів, поповненні банку відеоматеріалів з окресленої проблеми. Деякі з цих матеріалів наведено в авторських публікаціях (Ткачова, Ткачов, Щєбликіна, 2020; Sobhenko,

Dotsenko, Tkachova, 2021). Накопичені дидактичні матеріали майбутні вчителі зможуть у подальшому застосовувати у своїй педагогічній діяльності.

З метою отримання об'єктивних даних про поточний стан сформованості інфомедійної грамотності майбутніх учителів застосовувалися такі діагностичні методи, як психолого-педагогічне спостереження, інтерв'ювання, анкетування, експертне оцінювання тощо. Як засвідчив аналіз отриманих результатів дослідження, проведена авторами статті системна робота забезпечила підвищення рівня сформованості інфомедійної грамотності майбутніх учителів. Це зумовлює доцільність її подальшого проведення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час проведення наукового пошуку доведено, що формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів є актуальною проблемою сьогодення. Як засвідчив аналіз наукової літератури, саме поняття «інфомедійна грамотність» учені трактують неоднозначно, що зумовило необхідність визначення авторської позиції щодо розкриття суті та складу цього феномену.

Для забезпечення ефективного формування інфомедійної грамотності здобувачів вищої педагогічної освіти необхідно розробити й реалізувати на практиці теоретично обґрунтовану педагогічну систему, спрямовану на розв'язання порушеної проблеми. У цьому плані в нагоді можуть стати сформульовані вище авторські теоретичні положення й апробоване навчально-методичне забезпечення процесу формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в розробці електронного навчального курсу «Формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів».

Література

Борбель Л. А., Філіп Ю. Л. Розвиток та формування медіакомпетентності учнів із метою самоактуалізації особистості в умовах глобального медіапростору. *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 22–27.

Водолазська Т. В., Курмишева Н. І., Устименко Т. А. Інфомедійна грамотність: імплементація в освіті дорослих : навч.-метод. посіб. Полтава : ПОППО імені М. В. Остроградського, 2021. 108 с.

Городецька О. Формування медійно-інформаційної грамотності особистості як запорука її духовного розвитку. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті*. Харків : Вид-во ВННОТ, 2019. С. 419–423.

Курмишева Н. Інфомедійна грамотність у педагогічній суб'єкт-суб'єктній взаємодії. *Критичне мислення в епоху токсичного контенту : зб. ст. VIII Міжнар. наук.-метод. конф.* Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2020. С. 315–318.

Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2020. № 3. С. 9–12.

Поплавська Н. М., Дащенко Н. Л., Мединська О. Я. Ключові освітні компетентності і компетентності інфомедійної грамотності. *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. Київ : Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2021. С. 83–108.

Семенов О. М. Медіа&вчительський кампус як засіб формування інфомедійної грамотності. *Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу*

закладу вищої освіти. Київ : Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2021. С. 332–338.

Слижук О. А. Інтеграція інфомедійної грамотності у процес навчання української літератури в 5–6 класах нової української школи. *Вісник Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2022. Вип. № 1 (349). Ч. I. С. 193–202. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1\(349\)-1-193-202](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1(349)-1-193-202).

Ткачова Н. О., Ткачов А. С., Щєбликіна Т. А. Авторська модель організації самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої педагогічної освіти на основі використання цифрових технологій. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2020. № 49. С. 113–127. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2020.49.10>.

Турко О. В. Шляхи формування інфомедійної грамотності в майбутніх фахівців із початкової та дошкільної освіти засобами курсу «українська мова (за професійним спрямуванням)». *Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти*. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. С. 390–399.

Beacons of the Information Society: The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning (Adopted in Alexandria, Egypt at the Bibliotheca Alexandrina on 9 November 2005). URL: <https://www.ifla.org/publications/beacons-of-the-information-society-the-alexandria-proclamation-on-information-literacy-and-lifelong-learning/>.

Grunwald declaration on media education (Grunwald, Federal Republic of Germany, 22 January 1982). URL: <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2018/06/The-Grünwald-Declaration-on-Media-Education.pdf>.

IFLA Media and Information Literacy Recommendations (Endorsed by

the Governing Board of IFLA, at its meeting in Den Haag, The Netherlands, 07th December 2011). URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf>.

Sobhenko T., Dotsenko S., Tkachova N. The results of the use of cloud technologies in the educational process of pedagogical universities in a pandemic. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: proceedings of the international scientific conference*. Volume I, May 27th. 2022. P. 246–260. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6890>.

Wilson C., Jolls T. Media and Information Literacy Education : Fundamentals for Global Teaching and Learning. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/284159634_Media_and_Information_Literacy_Education_Fundamentals_for_Global_Teaching_and_Learning.

Wilson C., Grizzle A., Tuazon R., Akyempong K., Cheung C. K. Media and information literacy curriculum for teachers. Paris : UNESCO, 2011. 192 p.

References

Borbel, L. A., & Filip, Yu. L. (2021). Rozvytok ta formuvannia mediakompetentnosti uchniv iz metoiu samoaktualizatsii osobystosti v umovakh hlobalnoho media-prostoru [Development and Formation of Media Competence of Students for Self-Actualization of Personality in the Global Media Space]. *Infomediina hramotnist – nevidiemna skladova navchalnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity – Media and Information Literacy is an Integral Part of the Learning Process of an Institution of Higher Education*. (pp. 22–27). Kyiv : Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentr Vilnoi presy [in Ukrainian].

Vodolazska, T. V., Kurmysheva, N. I., & Ustylenko, T. A. (2021). Infomediina

hramotnist: implementatsiia v osviti doroslykh [Information Literacy: Implementation in Adult Education]. Poltava: POIPPO imeni M. V. Ostrohradskoho [in Ukrainian].

Horodetska, O. (2019). Formuvannia mediino-informatsiinoi hramotnosti osobystosti yak zaporuka yii dukhovnoho rozvytku [Formation of Media and Information Literacy of the Person as a Guarantee of its Spiritual Development]. *Dukhovno-intelektualne vykhovannia i navchannia molodi v XXI stolitti – Spiritual and Intellectual Upbringing and Teaching Youth in the XXI century*. (pp. 419–423). Kharkiv : Vyd-vo VNNOT [in Ukrainian].

Kurmysheva, N. (2020). Infomediina hramotnist u pedahohichnii subiekt-subiektunii vzaiemodii [Integration of Information and Media Literacy into the Space of Language Education]. *Krytychne myslennia v epokhu toksychnoho kontentu – Critical Thinking in the Era of Toxic Content*. (pp. 315–318). Kyiv: Tsentri Vilnoi Presy, Akademiia ukrainskoi presy [in Ukrainian].

Kucheruk, O. (2020). Intehruvannia infomediinoi hramotnosti v prostir movnoi osvity [Integration of Infomedia Literacy in the Space of Language Education]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian Language and Literature in School*, 3, 9–12 [in Ukrainian].

Poplavska, N. M., Dashchenko, N. L., & Medynska, O. Ya. (2021). Kliuchovi osvitni kompetentnosti i kompetentnosti infomediinoi hramotnosti [Key Educational Competencies and Competences of Information and Media Literacy]. *Infomediina hramotnist – nevid'iemna skladova navchalnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity – Media and Information Literacy is an Integral Part of the Learning Process of an Institution of Higher Education*. (pp. 83–108). Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentri vilnoi presy [in Ukrainian].

Semenoh, O. M. (2021). Media&vchytelskyi kampus yak zasib formuvannia infomediinoi hramotnosti [MEDIA&TEACHER's Campus as a Means of Forming of Information and Media Literacy]. *Infomediina hramotnist – nevidiemna skladova navchalnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity – Media and Information Literacy is an Integral Part of the Learning Process of an Institution of Higher Education*. (pp. 332–338). Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentri vilnoi presy [in Ukrainian].

Slyzhuk, O. A. (2022). Intehratsiia infomediinoi hramotnosti u protses navchannia ukrainskoi literatury v 5-6 klasakh novoi ukrainskoi shkoly [Integration of Infomedia Literacy in the Process of Teaching Ukrainian Literature in Grades 5–6 of the New Ukrainian School]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 1 (349), 1, 193–202. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1\(349\)-1-193-202](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-1(349)-1-193-202) [in Ukrainian].

Tkachova, N. O., Tkachov, A. S., & Shcheblykina, T. A. (2020). Avtorska model orhanizatsii samostiinoi navchalnoi diialnosti zdobuvachiv vyshchoi pedahohichnoi osvity na osnovi vykorystannia tsyfrovoykh tekhnolohii [Author's Model of Self-Directed Learning Activities for Undergraduate Students of Higher Pedagogical Education Based on the Application of Digital Technologies]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and Methods of Teaching and Upbringing*, 49, 113–127. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2020.49.10> [in Ukrainian].

Turko, O. V. (2021). Shliakhy formuvannia infomediinoi hramotnosti v maibutnikh fakhivtsiv iz pochatkovoї ta doshkilnoi osvity zasobamy kursu «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)» [Ways of

Developing Information and Media Literacy among Future Primary and Pre-School Professionals by Means of the Course «Ukrainian Language (by Professional Direction)». *Infomediina hramotnist – nevidiemna skladova navchalnoho protsesu zakladu vyshchoi osvity – Media and Information Literacy is an Integral Part of the Learning Process of an Institution of Higher Education*. (pp. 390–399). Kyiv: Akademiia ukrainskoi presy, IREX, Tsentr Vilnoi presy [in Ukrainian].

Beacons of the Information Society:

The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning. (2005). (Adopted in Alexandria, Egypt at the Bibliotheca Alexandrina on 9 November). Retrieved from <https://www.ifla.org/publications/beacons-of-the-information-society-the-alexandria-proclamation-on-information-literacy-and-lifelong-learning>.

Grunwald declaration on media education. (1982). (Grunwald, Federal Republic of Germany, 22 January). Retrieved from <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2018/06/The-Grünwald-Declaration-on-Media-Education.pdf>.

IFLA Media and Information Literacy Recommendations. (2011). (Endorsed by the Governing Board of IFLA, at its meeting in Den Haag, The Netherlands, 07th December). Retrieved from <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf>.

Sobhenko, T., Dotsenko, S., & Tkachova, N. (2022). The Results of the Use of Cloud Technologies in the Educational Process of Pedagogical Universities in a Pandemic. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*. Proceedings of the International Scientific Conference, Volume I, May 27th, 246–260. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6890>.

Wilson, C., & Jolls, T. (2015). Media and Information Literacy Education: Fundamentals for Global Teaching and Learning. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/284159634_Media_and_Information_Literacy_Education_Fundamentals_for_Global_Teaching_and_Learning [in English].

Wilson, C., Grizzle, A., Tuazon, R., Akyempong, K., & Cheung, C. K. (2011). Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. Paris: UNESCO.

Ткачова Н. О., Ткачов А. С., Собченко Т. М. Формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів засобами педагогічних дисциплін

У статті висвітлено наукові засади формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів засобами педагогічних дисциплін.

На основі аналізу наукової літератури з'ясовано, що поняття «інфомедійна грамотність» учені тлумачать неоднозначно. З урахуванням різних поглядів учених визначено авторське розуміння суті цього феномену, а також змістове наповнення структурних компонентів інфомедійної грамотності здобувачів вищої педагогічної освіти.

Зазначено, що експериментальна робота з формування інфомедійної грамотності майбутніх учителів реалізовувалася на базі Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди й охоплювала вивчення ними навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Загальна педагогіка» й «Педагогіка», а також позааудиторну роботу здобувачів.

Конкретизовано, що оволодіння суб'єктами навчання інфомедійною грамотністю відбувалося під час проведення мозкових штурмів і дискусій типу «buzz-group» у форматі онлайн, вебквестів, вебі-

нарів, проходження відповідних онлайн-курсів, самостійного опрацювання представлених у мережі «Інтернет» матеріалів з окресленої проблеми (мультфільми, навчальні відеофільми й відеоролики, виконання спеціальних проблемних завдань та інтерактивних вправ, участь в онлайн-тренінгах, вікторинах, майстер-класах, іграх, робота з мультимедійним онлайн-посібником «МедіаДрайвер» тощо.

Ключові слова: інформація, медіа, інфомедійна грамотність, майбутні вчителі, педагогічні дисципліни.

Тkachova N. O., Tkachov A. S., Sobchenko T. M. Formation of Media and Information Literacy of Future Teachers by Means of Pedagogical Disciplines

The article highlights the scientific foundations of the formation of media and information literacy of future teachers by means of pedagogical disciplines.

Based upon the analysis of scientific literature, it has been found that the concept of media and information literacy has been ambiguously interpreted by scientists. Considering various viewpoints of scientists, the author's understanding of the essence of this phenomenon as well as the content of the structural components of media and information literacy of applicants for higher pedagogical education have been determined.

It has been noted that experimental work on the formation of media and information literacy of future teachers was implemented on the basis of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University and covered their study of academic disciplines «Introduction to the Specialty», «General pedagogy», and «Pedagogy» as well as students' extracurricular work.

It has been specified that the mastering of media and information literacy by the subjects of educational process took place during brainstorming sessions and discussions of the «buzz-group» type in such formats as: online, web-quests, webinars, working in the appropriate online courses, self-study of materials presented on the Internet on the problem outlined (cartoons, training videos and videos proper), performing special problem tasks and interactive exercises, participating in online trainings, quizzes, workshops, games, working with the multimedia online manual «Media driver», etc.

Keywords: information, media, media and information literacy, future teachers, pedagogical disciplines.

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

